

Euskararen plangintza

Mahainguru hartan erantzun gabeko itaunak (III)

Barka, baina ikusentzuleen garaia da orain. Beraz, hurguro itauna! Aurrera!

— Euskararen normalkuntzarako plangintza ari zarete hor. Plangintza, berriz, gaztelaniako «planificación» hitzaren kidekoa eta itzulpena dela uste dut. Nik esku artean dudana gaztelaniako hitzegiak honela definitzen duen planificación hitza: «Plan general, científicamente organizado y frecuentemente de gran amplitud, para obtener un objetivo determinado, tal como el desarrollo económico...» etab. Ondo esan da hor, plangintza orokorra izan behar duela, bere helburua ondo zehaztua izan behar duela, eta benetan zientifikoa izatekotan, halako azterketak, kontrolak eta helpe ondo markatuak behar dituela.

— Utzi ezazu, mesedez, orain zure eritzia alde batera. Egin ezazu zure itauna. Itauna, mesedez!

— Bai, galdera nagusi bat laga duzue erantzunik gabe: Badago ala ez euskararen normalkuntzarako plangintzarik euskal administrazioaren aldetik? Ze erantzun ditugunetik, badirudi batzuentzat ez duela garrantzi handirik horrelako plangintza, edota eslogana hutsa dela. Ba al dago plangintzarik?

Orokorra eta zientifikoa izateaz gain, publikoa izan behar du, nere ustez, administrazio publikoaren plangintza. Herriak ezagutu egin behar du. Areago, euskararen normalkuntzari dagokion plangintzan bertan herriak parte hartu behar

du, hori burutzen parte hartuko baldin bada.

Alferrrik gabilta hemen eztabaida abstraktoetan: plangintzarik ba ote dagoen ala ez. Plangintzak, benetako izatekotan konkretua eta zehatza izan behar du; eta jendarrekoa izan behar du. Formulaturik egon behar du: eskuetan edukitzeko eta irakurtzeko modukoa. Ez da, beraz, argudioekin frogatzeko plangintza badagoenik; erakutsi egin behar da, ikusteko moduan. Ze badirudi batzutan politikari eta teknikari adituen alorreko zera misteriozkoen bat dela plangintza. Ez misterioa eta ez eslogana izan behar du plangintzak.

Hori esan ondoren, baten batek erakutsi beharko liguke hemen zertan den euskararen normalkuntzarako plangintza «orokor» hori: zeintzu diren horren abiaburuak, horren helburuak (berehalakoak, tartekoak, azkena), zeintzu diren helpeak (instituzionalak, legalak, pertsonalak, finantzarioak), zeintzu diren lehentasunak, zeintzu sail bakoitzeko programa zehatzak, zeintzu diren epeak, zeintzu diren ondorioen kontrolbideak... Hori dena bote eta agente politiko-administratiboaren dutenen egitekoa da, euskararen normalkuntza arazo publikoa denez. Jakina, erakunde teknikoan eta erakunde herritarren eskuhartzea funtsezkoa da.

Administrazio publikoa nolabait ordezkatzun dutenek erakutsi beharko lukete zertan den plangintza hori. Nere aldetik,

euskararen normalkuntzarako plangintza behar dituen oinarri eta baldintza premiako batzu seinatutako nituzke.

Helburuak eta alorrak mugatzen dute plangintzaren orokortasuna. Euskararen normalkuntzarako plangintzaren helburua Euskal Herriaren hizkuntza moderno eta nazionala euskara bihurtzea baldin bada, horrek zera esan nahi du: Euskal Herri osorako izan behar duela plangintza eta kulturako eta gizarte-ko sektore eta maila guztiak hartu behar dituela.

Argi esan dezagun: Horrelako plangintza egin ahal izateko, subiranoa izan behar du Euskal Herriak. Bitartean partzialak eta sektorialak bakarrik izango dira egingo diren plan guztiak, edota programa puntualak besterik ez dira izango.

Zoritxarrez, Euskal Herria zatikaturik dago maila politiko-administratiboan: Hiru «komunitatetan». Bakoitzean politika ezberdina darama administrazio publikoak euskarari dagokionez. Horrela ez dago hizkuntza nazionalaren plangintza nazionala egiterik.

Bestalde, oinarri legal eta instituzional orokorrak egiten dute huts. Euskal Herria bi Konstituzioaren pean dagoela alde batera utzirik ere, hegoaldea bera bi komunitatetan banaturik dago: autonomikoa (Baskongadak) eta «forala» (Nafarroa). Maila legalen desintegraturik dago Euskal Herria; eta euskararen normalkuntzarako erakunde ofizial orokorrak ez dago.

Areago, komunitate bako-

itzean ere oinarri legalak falta dira, horietako bakoitzaren barrutian euskararen normalkuntzarako plangintza egiteko. Baskongadetakoa Komunitate Autonomoan bertan ezaguna da. «Euskararen erabilerara arauzkotzeko oinarriko legea» inpugnazioaren pean dagoela. Eta hori bezala, administrazio publikoek (Jaurlaritzaren, Diputazioen nahiz Udalen mailan) hartzen dituzten hainbat erabaki tribunaletara doaz, inpugnaturik. Oinarri legalak falta dira, edonolako plangintza egiteko. Beste bi komunitatetan egin ere ez da egin oinarriko legerik, jakina!

Ez da hori bakarrik. Plangintza orokorrak, euskararen normalkuntzarakoak, kultur eta gizarte-sektore guztiak hartu behar dituela esan dut. Globala izan behar du plangintza. Irakaskuntza, komunikabide sozialak, administrazio publikoa, gizarte-zerbitzuak, laneko mundua: Denak behar ditu kontutan hartu euskararen normalkuntzarako plangintzak. Besterik da, une bakoitzean zein sailetan ipini behar diren indar eta helpe handienak. Baina denak daude elkarrekin lotuta; eta sail bateko plangintza eraginorra izango bada, besteetan ere aurrera eraman beharra dago euskararen normalkuntza, era koherentez eta plan orokor baten barruan.

Denok dakigu, ikastolak fruitu hobetirik eman ez baldin bada, familian, kalean, gizarte-ean, laneko munduan, unibertsitatean, administrazioan, komunikabideetan, kulturako sail

ezberdinetan, etab. etan euskara inola ere normaldurik gabe dagoelako dela. Egoera diglosiko general baten barruan, nekez normaldu daiteke euskara sekto- reko bakar batetan.

10.000.000.000 pezeta ematen dituzela Komunitate Autonomikoko administrazio publikoek euskararen normalkuntzarako? Datu horien interpretazioak interpretazio, milioiak gastatzeak ez du esan nahi plangintza orokorrik edo benetan zabalik dagoenik. Eta bai larria dela, hainbeste milioi eragiltzea, benetako plangintza serioirik gabe!

Dena dela, Euskal Herri osorako plangintza egingo bada, oinarri legal, administrazio, politiko eta instituzional berriak behar ditu Herri honek. Bitartean, Komunitate bakoitzean egin ahal izango dira plangintza territorial partzialak bakarrik. Eta hori nolabait gaitziditako, hiru Komunitateetako administrazioen arteko akordioak behar-beharrezko dira, plangintza orokorraren bidetik joango bagara.

Bitartean, administrazio publikoaren barruti eta maila bakoitzean behar-beharrezko da plangintza globala, gizarteko eta kulturako sail eta maila guztiak hartuko dituna.

Bestela, euskararen normalkuntzarako programa sektorial eta puntual batzu edukiko ditugun agian: onak ala txarrak. Baina ez dugu benetako plangintzarik edukiko. Eta ados gaudu nonbait, hori gabe ez dagoela euskararen normalkuntza amets egiterik.

Paulo AGIRREBALTZATEGI

arrano beltza

Gusto txarreko burla

Joan zen arranoan agindutakoari jarraituz, badira pertsonaia eta erakundeak erruki gabe horzkatzeak eta barre-garri uztekoak. Reagan, Wojtila, etab. Aurrera segitu aurretik, arrano beltzak ez du esan nahi pertsonaia horiek guzti-entzat burlagarri direnik. Zerbaitegatik daude munduan zapalduak eta zapaltzaileak, eta horiek denentzat ez direla burlagarriak badakigu noski. Hemen pertsonaia horien eta horiek errepresentatzen dituzten indar eta erakunden kontrako jarrera globalki ontzat hartzen dutenentzat hizketan ari gara. Ez gaituk bihotz aldizkarien balio eskalarako hizketan ari.

Jarrera kritikoa eta burlagakoa ontzat harturik ere, ez da ordea edozer lichte, gusto onaren arabera. Artearen arabera hitz batez. Horixe da zailena. Ez da hainbeste etika kontua, arte kontua baizik. Euskal Herriari bai kritika politikoa eta bai kritika erlijiosoa arrakasta handi-koak dira biak. Har dezagun Vatikanoko muntiaia, adibidez. Eman dezagun hura destripatu nahi dela, aspiko falsukeria, ustelkeria eta joko zikin guztiak bistaratu. Edo besterik gabe urlia kardinalaz trufa egin. Per-

sonaia bati buruz idazten ari garenean, hari xera ala begi-koa diogun laster igarriko zaigu.

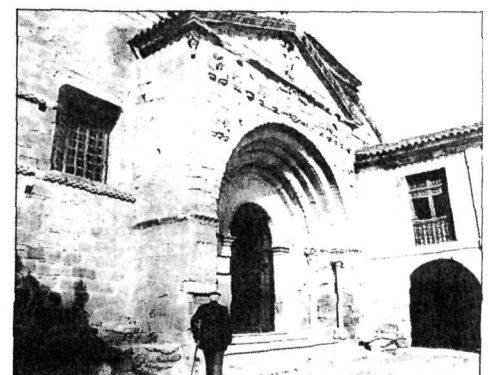
Modu askotara satiriza liteke pertsonaia bat, baina beti ere haren errealtatea suli ki eta tre-beki moldatuz, aldatuz, transfiguratu, eta irudia bera galdu gabe beti ere. Esate baterako, askotan konparatu izan da Vatikanoa prostibulu batekin, baina bigarren irudi hori trans-lazio soila besterik ez bada, oso gusto txarrekoa gertatuko da. Kardinal bat sar eraz dezakeu prostibuluan, pubeetan, eta nahi duzun antrotoan, baina toki horietan jartzea dela uste baduzu efektua sortzeko modua, oso oker egin zintezke. Kardinala nekez ikusiko duzu Bilboko San Franzisko kalean.

Idazle batek pertsonaia bere gisara tratatzeko eskubidea dauka noski. Ez naiz hori ukatzen ari, gusto onaren ala txar- raren zera baizik. Kardinal bati herriko edozein mutilzahar- ren jira eta lan klasea eragiten badiozu, efektu barregarria so- rrerazi beharrean, zeu gera zintez- ke barregarri. Baliakizun zakar eta errekoziaren kontua da hori, «españoladak» deritza- ten umorean agertu ohi den be-

zala. Kardinalak kardenal izaten segitu behar du jartzen duzun lekuan jartzen duzula eta Bilboko San Franzisko kalea eraman nahi baduzu, oso suli ki eta progresiboki eraman behar duzu, eta oso abildade haundiz, jakina. Baina abildaderik baldin baduzu, ez duzu agian kale horretara eramaterik intenta- tuko, bere jauregiari kale hor- ren kutsu alegorikoa ematen saiatu baizik. Aita Santuak egi- ten dituen bidaia exhibizionista horietan, aireportua zapaldu eta lurrari munitate emandakoa, le- henbiziko alokuzioan putetxea non dagoen galdetzen jartzea idazlea bera barregarri uzteko modua litzateke.

Kontraste egokiak sortzeko, errealtatea eta errealtatearen itxura puntu bateraino errespe- tatuz izan behar da, bestela kri- tikatu nahi denaren erreferen- tziak galtzen bait dira. Irudi normalak duenez beste errealti- ate bat sortu behar da, baina jatorrizko matxizari eusitua, na- turala eta indartsua izango bada.

Esaten ari garen guztia neurtzeko tresna zehatzik ez dago, jakina. Talentuzko gauzak tratatzen ari gara eta hor ez dago lege absolutorik jartzetik. Hala

ere hortxe dago gusto onaren gakoetarikoa bat. Musikan trans- portatzea deritzanaren antzekoa esan genezake. Klabe batean idatzita dagoen konposizioa beste klabe batean jotzea da transportatzea, hotsa ere gorago edo beherago entzuten delarik. Ondo transportatzeko musikari ona izan behar da. Baina trans- portatzean, jatorrizko antzari- etze behar zaio, bestela ez bait litzateke transportatzea, trasto- katzea baizik. Irakurlea egoera artifizialen eta arbitrarioen au-

rrean jartzen baduzu, ez dizu seginuko, edo segitzen badizu ere, ez diozu emoziorik sorrerazi- ziko. Hitz batez, ez duzu kon- bentzituiko, eta hori lortzeko elementurik ez badago, ironia egilearen kontra bihurtzen da. Esan beharrik ez dago gusto txarreko gauzak ere heuren arrakasta izaten dutela, txar- raren txarrez edo zakararen za- karrez grazia egiten dutenak bezala. Baina hori beste kontu bat da.

Xabier AMURIZA